

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Atatürk University Journal of Faculty of Letters
Sayı / Number 65, Aralık/ December 2020, 319-341

SA ‘DÎ-Yİ ŞİRÂZÎ’NİN ESERLERİNDE VEFA

Fidelity In The Works Of Sa ‘dî-yi Şirazî

(Makale Geliş Tarihi: 26.08.2020 / Kabul Tarihi:20.11.2020)

Nimet YILDIRIM *

Öz

Sa'dî-yi Şîrâzî, İran edebiyatı tarihinin en büyük şairlerinden biri ve bir ahlak öğretmeni olarak tanınmıştır. Her şeye ibret gözüyle bakan Sa'dî, her zerrenin hakikati gösteren bir ayna, her yaprağın marifet kitabının bir sayfası olduğunu söyler. Yine aynı gözle bizzat içerisinde yaşadığı toplumu, o toplumu oluşturan bireyleri, yönetenleri ve yönetilenleri dikkat ve ibret dolu bakışlarla inceler. Sa'dî'nin oluşmasını şiddetle arzuladığı ve bütün çabasını bu yolda sarf ettiği mutluluk dolu dünya düzeni, diğer bir ifadeyle “*Medîne-i Fâzılâ*”sı, adalet ve hak ve vefa temelleri üzerine yükselmektedir.

Vefa; Sa'dî'nin, hem didaktik şiir tarzının doruklarında yer alan *Bustân* ve *Gülistân*'ında ve hem de gazelleri başta olmak üzere, kasideleri, rubaileri ve bütün eserlerinde son derece önemseydiği, sosyal alanlarda, insanlar arası karşılıklı ilişkilerin kurulması ve sorunsuz olarak sürdürülmesinde çok özenle ele aldığı ve samimiyetle sık sık vurguladığı kavramdır.

Anahtar Kelimeler: Sa'dî-yi Şîrâzî, Vefa, İran edebiyatı.

*Prof. Dr. Nimet YILDIRIM, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü Atatürk University Journal of Faculty of Letters, Department of Persian Language and Literaturee-mail: yildirim2002@hotmail.com, Web: nimetyildirim.com.tr; nyildirim.wordpress.com.ORCID ID: 0000-0001-6544-7573

Abstract

Sa'di Shirazi was recognized as one of the greatest poets in the history of Iranian literature and a moral teacher. Sadi who looks at everything as an exemplary, says that every particle is a mirror that shows the truth, and every leaf is a page of the book of ingeniousness. With the same eye, he examines the society he lives in himself, the individuals who make up that society, the rulers and the ruled, with attention and exemplary looks. The world order full of happiness, in which Sa'dî desires his creation and which he strives in this way, in other words, the "Medîne-i Fâzılâ", is founded on the foundations of justice and righteousness.

Fidelity; Sa'dî, in his *Bustân* and *Gulistan*, who are at the top of the didactic style of poetry, and in his qasidas, rubais and all his works, especially his ghazals, he is very careful in establishing and maintaining mutual relations between people in social areas. it is the concept that he deals with and that he purposely emphasizes.

Keywords: Sa'dî-yî Şîrâzî, Fidelity, Iranian literature.

Giriş

VII/XIII. yüzyılda yaşamış bu büyük söz ustası, Sa'dî-yî Şîrazî Fars edebiyatı tarihinin en büyük şairlerinden biri ve bir ahlak öğretmeni olarak tanınır. Moğollar döneminde İslam coğrafyasının büyük bir bölümünün içerisinde bulunduğu sıkıntıları, kederleri, halkın yaşamakta olduğu çok zor şartları bizzat müşahede etmişti.

Böyle sıkıntılarla dolu bir dönemde dünyaya gelen Sa'dî, ilköğrenimini dünyaya adım attığı Şîraz'da tamamladıktan sonra Bağdat Nizamiye Medreseleri'nde öğrenimini sürdürdü. O dönemlerde Bağdat, Abbasî Devleti'nin merkezi ve önemli bilim ve edebiyat çevrelerinin yaşadığı bir yapıdaydı. Bu yüzden öğrenciler, bilim adamları, edebiyatçılar ve araştırmacılar için bir cazibe merkeziydi.

Nizamiye'de öğrenimini tamamlayan, çağın önemsenen bilim dallarında derin ve zengin bir birikim edinen, kendi ifadeleriyle her bostandan bir demet gül deren, her biri alanında engin bilgi sahibi bilim adamları, edebiyatçılar, şairler, sufi önde gelenleriyle tanışıp görüşen ve çeşitli konularda tecrübe kazanan Sa'dî diğer arkadaşları gibi öğrenimini bitirip icazet alır almaz hemen memleketine dönmedi.

O, asıl ders kitabının, dünyada sürekli cereyan halinde bulunan, canlı olarak yaşanan olaylar olduğunu, kendisinin bu kitabı henüz okuma imkânı bulamadığı için alması gereken daha nice dersler bulunduğunu, dolayısıyla da eğitim dönemini tamamlamamış olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden asıl öğrenimine başlamak amacıyla büyük bir işe girişti. Hayatında kimsenin cesaret edemeyeceği bir dönemi, anarşinin, kargaşanın egemen olduğu bölgelerde ömrünün önemli bir bölümünü içerisine alacak, sınırları oldukça geniş bir seyahat devresini başlattı.

Gezmeye ve görmeye şiddetli arzusu, onu çok uzak bölgelere, rengi, dili, ırkı, dini, sosyal yaşantısı birbirinden tamamen farklı insanlar arasına çekti götürdü. Eserlerinden ve kendisi hakkında yazılanlardan anlaşıldığına göre, güvenlik ve ulaşım probleminin yoğun olarak yaşandığı o klasik çağlarda başta İran olmak üzere Irak, Hicaz, Suriye, Lübnan, Anadolu, Orta Asya ve daha başka bölgeleri gezip gördü. Siyah, sarı, beyaz... her ırktan; Hristiyan, Yahudi, Müslüman, Mecusî... her dinden insanlarla görüştü, konuştu, kısa ya da uzun süreli birliktelikler yaşadı. Kendi ifadesiyle dünya dershanesinde hayat dersini ve tecrübe eğitimini aldı.

Sa'dî, böylelikle tecrübe alanındaki eğitimini de tamamlamış oluyordu. Uzun yıllar süren bu seyahatlerinde gördüklerini, duyduklarını, bizzat yaşadıklarını bir araya topladı ve kendisinden sonra gelecek olanlara çok değerli, ibret, öğüt ve hayat tecrübesi dolu veciz eserler bıraktı. Kalp gözlerini açarak gezmiş olan Sa'dî, bu yüzden olayları değişik bir açıdan izleme imkânı bulmuştu.

Her şeye ibret gözüyle bakan Sa'dî, her zerrenin hakikati gösteren bir ayna, her yaprağın marifet kitabının bir sayfası olduğunu gözlemledi. Yine aynı gözle bizzat içerisinde yaşadığı toplumu, o toplumu oluşturan bireyleri, yönetenleri ve yönetilenleri dikkat ve ibret dolu bakışlarla inceledi. Çıkardığı sonuçları, çok değerli tecrübeleriyle harmanlayarak kendisinden sonra gelecek olanlara, kuracaklarını umduğu barış ve huzur toplumlarının oluşmasında belki faydalı olur amacıyla armağan etti. Bütün bunları şöyle dillendirir:

“Bütün bu bahçeleri gezip de, dostlara bir hediye götürmezsem yazık olur.”

Sa'dî'nin oluşmasını şiddetle arzuladığı ve bütün çabasını bu yolda sarf ettiği mutluluk dolu dünya düzeni, diğer bir ifadeyle *“Medîne-i Fâzılâ”*sı, adalet ve hak temelleri üzerine yükselmektedir. Bu yüzden eserlerinde hep bu dünyanın hayallerini kurar, bu dünyayı uzun uzun betimler durur.

Fars Edebiyat'ının en büyük şairlerinden Şirazlı Sa'dî'nin, hem didaktik şiir tarzının doruklarında yer alan *Bustân* ve *Gülistân*'ında ve hem de gazelleri başta olmak üzere, kasideleri, rubaileri, *Nasîhatu'l-muluk*: Krallara öğütler ve bütün eserlerinde son derece önemsedığı, sosyal alanlarda, insanlar arası karşılıklı ilişkilerin kurulması ve sorunsuz olarak sürdürülmesinde çok özenle ele aldığı ve samimiyetle sık sık vurguladığı kavramdır vefa:

پیش ما رسم شکستن نبود عهد وفا را

الله الله تو فراموش مکن صحبت ما را

قیمت عشق نداند قدم صدق ندارد

سست عهدی که تحمل نکند بار جفا را

گر مخیر بکنندم به قیامت که چه خواهی
دوست ما را و همه نعمت فردوس شما را

گر سرم می‌رود از عهد تو سر باز نیچم
تا بگویند پس از من که به سر برد وفا را

Sözünde durmamak yok bizim töremizde
Sakın, sakın unutma bizim dostluğumuzu sen

Bilemez aşkın değerini, olamaz gerçek aşık
Sevgilinin cefasına dayanamayan vefasız

Bana bıraksalar kıyamet günü; ne istersin diye
“Dost bana, bütün nimetleri cennetin size”

Gitse de başım, çevirmem başımı sözünden senin
Benden sonra “sonuna kadar durdu sözünde desinler” diye
(Sa‘dî-yî Şirazî, 1389 hş.: s. 364)

Bolluk ve refah içerisinde yaşayan, yoksulların ve yoksunların sorunlarını önemsemeyen, verdikleri sözleri unutanlara Sa‘dî şu dizeleriyle uyarılarda bulunur:

ما را همه شب نمی‌برد خواب
ای خفته روزگار دریاب

در بادیه تشنگان بمردند
وز حله به کوفه می‌رود آب

ای سخت کمان سست پیمان
این بود وفای عهد اصحاب

خار است به زیر پهلوانم
بی روی تو خوابگاه سنجاب

Geceleri uyuyamıyoruz biz
Ey gündüzleri uyuyan! Kendine gel!

Çöllerde susuzluktan ölüyorlar insanlar
Her tarafta sular gürül gürül

Ey okçulukta usta, ancak sözünde durmayan
Bu muydu senin ahde vefan?

Diken var böğürlerimin altında batıyor sanki
Sensiz yumuşacık yatağımda
(Sa'dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 374)

دل هر که صید کردی نکشد سر از کمندت
نه دگر امید دارد که رها شود ز بندت

نه چمن شکوفه‌ای رست چو روی دلستانت
نه صبا صنوبری یافت چو قامت بلندت

گرت آرزوی آنست که خون خلق ریزی
چه کند که شیر گردن ننه‌د چو گوسفندت

تو امیر ملک حسنی به حقیقت ای دریغا

اگر التفات بودی به فقیر مستمندت

نه تو را بگفتم ای دل که سر وفا ندارد

به طمع ز دست رفتی و به پای درفکندت

Gönlünü avladığın kişi kurtaramaz başını kemendinden senin
Artık umudu kalmaz bağlarından kurtulmaya senin

Ne bir gonca açtı çimenlikte yüzünün güzelliğinde senin
Ne de meltem bir servi bulabildi boyunda senin

Bütün arzun insanların kanını dökmekse
Aslan koyun gibi boynunu uzatmaktan başka ne yapabilir

Güzellik ülkesinin sultanısın sen gerçekte
Düşkün ve güçsüz yoksula da bir baksan ne olur?

Demedim mi sana ey gönül, yok vefa sevgilide
Vefa gösterir umuduyla gittin, o seni serdi yerlere!
(Sa‘dî-yî Şirazî, 1389 hş.: s. 377)

مالک ملک وجود حاکم رد و قبول
هر چه کند جور نیست ورتو بنالی جفاست

تیغ برآر از نیام زهر برافکن به جام
کز قبل ما قبول وز طرف ما رضاست

گر بنوازی به لطف ورتو بگدازی به قهر
حکم تو بر من روان زجر تو بر من رواست

هر که به جور رقیب یا به جفای حبیب

عهد فرامش کند مدعی بی‌وفاست

Varlık evreninin hükümdarı o; kabul eden, reddeden o

Ne yaparsa yapsın cefa etmez, buyruk kabul etmezsen cefadır o

Çıkar kılıcı kınından, zehir dök kadehimize şarap yerine

Kabul ederiz bunu, hoşnut oluruz bununla biz

Lütfunla okşasan da, kahrınla yakıp eritsen de sen

Buyruğun benim kabulüm, kovsan da yaraşır bana sen

Sevgilinin eziyetleriyle rakibin siteleriyle

Ahdine vefa göstermezse vefasız bir lafazandır sadece

(Sa' dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 383)

صبر کن ای دل که صبر سیرت اهل صفاست

چاره عشق احتمال شرط محبت وفاست

مالک رد و قبول هر چه کند پادشاست

گر بزند حاکم است ورنه بنوازد رواست

درد دل دوستان گر تو پسندی رواست

هر چه مراد شماسست غایت مقصود ماست

بنده چه دعوی کند حکم خداوند راست

گر تو قدم می‌نهی تا بنهم چشم راست

از در خویشم مران کاین نه طریق و فاست
در همه شهری غریب در همه ملکی گداست

با همه جرمم امید با همه خوفم رجاست
گر درم ما مس است لطف شما کیمیاست

Sabırlı ol be gönül! Sabırlılık temiz yüreklilerin töresi
Aşkın ilacı dayanmak ve ahde vefaya aşık olmaktır

Kabul etmek de reddetmek de onun buyruğunda, hükümdar o
Dövüp kovsa da, sevip okşasa da sultan o

Dostların yüreklerindeki dert, sen beğenirsen yaraşır
Sizin muradınız olan bizim en kutlu arzumuz

Kul ne iddia edebilir, karar hükümdarındır
Basacaksan ayağın bas gözüm üstüne işte

Kovma beni kapından, çünkü bu vefa yolu değil
Her şehirde garipler, dilenciler var

Günahlarım çok, korkularım artık olsa da umutlarım var benim
Paramız gümüş olsa, da lütfunuz kimyadır sizin
(Sa'dî-yî Şirazî, 1389 hş.: s. 384)

Bir ömür boyu çalışmak çabalamak, birisine gönül vermek, herkese dost olmak, iyilik yapmak ve karşılığında sadece vefasızlık, sözünden dönme, kıymet bilmeme, kendisine gönlünü açana kötülük yapma, onu yüzüstü bırakma yine Sa'dî'nin şiirlerinde yerdiği bir kötü davranış olarak karşımıza çıkmaktadır:

چه روی است آن که پیش کاروان است

مگر شمعی به دست ساروان است

سلیمان است گویی در عماری
که بر باد صبا تختش روان است

جمال ماه بیکر بر بلندی
بدان ماند که ماه آسمان است

زهی اندک وفای سست پیمان
که آن سنگین دل نامهربان است

تو را گر دوستی با ما همین بود
وفای ما و عهد ما همان است

بدار ای ساریان آخر زمانی
که عهد وصل را آخر زمان است

وفا کردیم و با ما غدر کردند
برو سعدی که این پاداش آن است

ندانستی که در پایان پیری
نه وقت پنجه کردن با جوان است

Kervanın önündeki yüz nasıl bir yüz
Kervancının elinde bir kandil mi var?!

Süleyman var sanki tahtırevanda

Melteme binmiş tahtıyla gitmekte

Yücelerde oturan ay yüzlü birinin cemali
Sanki gökteki ay gibi ışıldamakta

Ancak o taş kalpli ve sevgisiz sevgili
Ne kadar vefasız, hiç sözünün eri değil

Senin bizimle dostluğun işte buysa
Bizim de vefamız ve dostluğumuz işte bu!

Bekle sonuna kadar be kervancı zamanın
Vuslat zamanımız çünkü sonunda zamanın

Vefa gösterdik, bize sevgili vefasızlık yaptı
Git be Sa‘dî, işte bu vefasızlık o vefanın ödülü!

Bilmedin sen yaşlılığın son zamanı
Gençlere âşık olmanın zamanı değil!
(Sa‘dî-yî Şirazî, 1389 hş.: s. 399)

Ayrılık ateşiyle sevgiliyi yakıp kavuran, sevilisine köle olan, ancak ölümün kendisini sevgilisinden ayıracağını söyleyen aşığa vefasızlık gösteren sevgiliye ah-dinde vefalı ol, verdiğin sözleri sakın unutma diye yakarır:

ز حد گذشت جدایی میان ما ای دوست
بیا بیا که غلام توام بیا ای دوست

اگر جهان همه دشمن شود ز دامن تو

به تیغ مرگ شود دست من رها ای دوست

به ناز اگر بخرامی جهان خراب کنی
به خون خسته اگر تشنه‌ای هلا ای دوست

وفای عهد ننگه دار و از جفا بگذر
به حق آن که نیم یار بی‌وفا ای دوست

هزار سال پس از مرگ من چو بازآیی
ز خاک نعره برآرم که مرحبا ای دوست
Aramızdaki ayrılık aştı haddini ey sevgili
Gel, gel; kölenim senin ey sevgili

Bütün evren düşman olsa bana, eteğinden beni
Keskin kılıç ölüm dışında kimse ayıramaz

Salınırsan naz ile evreni yıkarsın
Susamışsan eğer yaralı aşığın kanına koş gel

Ahdine vefalı ol, sitemden vazgeç
Ben vefasız ve sözünde durmayan biri değilim ya

Ölümünden bin yıl sonra geldiğinde
Topraktan çığlık atarım “Merhaba ey sevgili” diye
(Sa‘dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 408-409)

دردیست درد عشق که هیچش طیب نیست
گر دردمند عشق بنالد غریب نیست

دانند عاقلان که مجانین عشق را
پروای قول ناصح و پند ادیب نیست

هر کو شراب عشق نخوردهست و درد درد
آنست کز حیات جهانش نصیب نیست

در مشک و عود و عنبر و امثال طیبیات
خوشر ز بوی دوست دگر هیچ طیب نیست

بگریست چشم دشمن من بر حدیث من
فضل از غریب هست و وفا در قریب نیست

Aşk derdi, dermanı olan bir dert değil
İniltilere düşerse aşk dertlisi şaşılır değil

Bilirler akıllılar; aşkın delilerinden
Öğüt verenlerin, bilgelerin sözlerine kulak asan yok

İçmeyen aşkın şarabını tortusuyla, çekmeyen derdini
Almamıştır asla hayatın gerçek tadını

Misk, öd ağacı, amber ve diğer kokularda
Dostun kokusundan daha güzel koku yok

Ağladı düşmanın gözleri acıklı hikayeme benim;
Yabancılar değer verir bana, ancak yakınlarda vefa yok

(Sa'dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 413)

تا حال منت خبر نباشد
در کار منت نظر نباشد

تا قوت صبر بود کردیم
دیگر چه کنیم اگر نباشد

آیین وفا و مهربانی
در شهر شما مگر نباشد

Halimi bilmedikçe sen
İşime bakmazsın sen

Sabır gücümüz oldukça sabrettik biz
Şimdi yoksa sabır gücümüz ne yaparız artık biz

Yok mu şehrinizde yoksa sizin

Vefa ve sevgi töresi

(Sa'dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 449)

هر پای که در خانه فرو رفت به گنجی
دیگر همه عمرش سر بازار نباشد

عطار که در عین گلاب است عجب نیست
گر وقت بهارش سر گلزار نباشد

مردم همه دانند که در نامه سعدی
مشکیست که در کلبه عطار نباشد

جان در سر کار تو کند سعدی و غم نیست
کان یار نباشد که وفادار نباشد
Evde hazineye dalan ayak
Bir ömür boyu pazara uğramaz

İşi gücü gül suyuyla uğraşmak olan aktar neden şaşırırsın
Bahar zamanı gül bahçesine gidemedim diye

Bilir herkes Sa'di'nin sözlerinde misk gibi nice kokular var
Hiçbir aktarın dükkânında bulunmaz onlar

Verir canını Sa'di senin yolunda buna hiç de üzülmez

Vefalı olmayan asla sevgili olamaz!
(Sa'di-yi Şirazi, 1389 hş.: s. 450)

توانگران که به جنب سرای درویشند
مروت است که هر وقت از او بیندیشند

تو ای توانگر حسن از غنای درویشان
خبر نداری اگر خسته‌اند و گر ریشند

تو را چه غم که یکی در غمت به جان آید
که دوستان تو چندان که می‌کشی ببینند

مرا به علت بیگانگی ز خویش مران
که دوستان وفادار بهتر از خویشند

تو عاشقان مسلم ندیده‌ای سعدی
که تیغ بر سر و سر بنده وار در پیشند

نه چون منند و تو مسکین حریص کوتاه دست
که ترک هر دو جهان گفته‌اند و درویشند

Mürüvettir yoksullara komşu olan zenginlerin
Zaman zaman yoksul komşularını düşünmeleri

Sen ey güzellik zengini, yoksulların sıkıntısından
Yok haberin düşkünlüklerinden, hasatlıklarından

Biri gamından can verse de sen üzülmezsin
Ne kadar öldürsen de bitmez senin sevenlerin

Sakın kovma seni yabancıyım diye kendi kapından
Nice vefalı dostlar var, daha iyi onlar akrabalarından

Görmemişsin gerçek aşıkları sen Sa'dî
Kılıç başları üzerinde, buyruklara boyun eğerlerdi

Benim gibi, senin gibi yoksul, hırslı ve güçsüz değiller
Dervişler gibi yaşarlar onlar, iki cihanı da terk etmişler

(Sa' dî-yi Şirazi, 1389 hş.: s. 465)

یار با ما بی وفایی می کند
بی گناه از من جدایی می کند

شمع جانم را بکشت آن بی وفا
جای دیگر روشنایی می کند

می کند با خویش خود بیگانگی
با غریبان آشنایی می کند

جو فروش است آن نگار سنگدل
با من او گندم نمایی می کند

ای مسلمانان به فریادم رسید
کان فلانی بی وفایی می کند

کشتی عمرم شکسته است از غمش
از من مسکین جدایی می کند

Vefasızlık yapıyor bize sevgili
Suçsuz yere bırakıp gidiyor bizi sevgili

Söndürdü can mumumu o vefasız sevgili
Başka yerleri ışılatıyor o sevgili

Akrabasına yabancı gibi davranıyor

Yabancılara akrabalık yapıyor

O taş kalpli sevgili gerçekte arpa satıyor
Bana buğday satıyor görünüyor

Yetişin ne olur imdadıma ey Müslümanlar
O sözünde durmayan sevgili vefasızlık yapıyor

Üzüntü tufanında onun parçalandı gemim benim
Yardım edeceğine uzaklaşıyor benden o
(Sa' dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 468)

سر از بیچارگی گفتم نهم شوریده در عالم
دگر ره پای می‌بندد وفای عهد اصحابم

نگفتی بی‌وفا یارا که دلداری کنی ما را
الا ار دست می‌گیری بیا کز سر گذشت آبم

زمستان است و بی برگی بیا ای باد نوروزم
بیابان است و تاریکی بیا ای قرص مهتابم

حیات سعدی آن باشد که بر خاک درت میرد
دری دیگر نمی‌دانم مکن محروم از این بابم

Çaresizlikten “başımı çöllere salayım perişan” dedim
Dostlarıma verdiğim sözler bağlıyor ayaklarımı bırakmıyor

Be vefasız sevgili! Söylemedin geleceğini yardımımıza
Zamanı, gel boğulmak üzereyim; şimdi koşacaksan yardımımıza

Şimdi kış ve yok hiçbir şeyim; gelsene nevruz yelim
Çöldeyim, gel mehtabım, aşkının karanlık çölündeyim

Kapının toprağında ölmek hayat Sa‘dî için
Bilmiyorum başka kapı, mahrum bırakma bu kapıdan
(Sa‘dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 523)

من خود ای ساقی از این شوق که دارم مستم
تو به یک جرعه دیگر ببری از دستم

هر چه کوتاه نظرانند بر ایشان پیمای
که حریفان ز مل و من ز تأمل مستم

به حق مهر و وفایی که میان من و توست
که نه مهر از تو بریدم نه به کس پیوستم

پیش از آب و گل من در دل من مهر تو بود
با خود آوردم از آن جا نه به خود بریستم

من غلام توام از روی حقیقت لیکن
با وجودت نتوان گفتم که من خود هستم

Sarhoşum ben aşkımdan be saki,
Bir kadeh daha verirsen yıkılırim ben

Dar görüşlülere ver sen şarabı saki,
Onlar şaraptan sarhoş, ben derin düşünceden

Aramızdaki sevgi ve vefa hatırına yemin;
Ne sevginden koptum ne başkasını yar ettim

Çamurumdan, suyumdan önce sevdan gönlümdeydi benim
Beraberimde getirdim oradan, burada bulmadım ben

Kölenim senin ben gerçekten, ancak
Varlığın karşısında ben diyemem ki varım diye
(Sa' dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 524)

آخر نگه‌ی به سوی ما کن
دردی به ارادت‌ی دوا کن

بسیار خلاف عهد کردی
آخر به غلط‌یکی وفا کن

ما را تو به خاطری همه روز
یک روز تو نیز یاد ما کن

این قاعده خلاف بگذار
وین خوی معاندت رها کن

شمشیر که می‌زند سپر باش

دشنام که می دهد دعا کن

زیبا نبود شکایت از دوست

زیبا همه روز گو جفا کن

Artık dön bak bir de bize

Can dostluğunla derman ol derdimize

Çok kez dönüverdin sözünden sen

Artık bir kez yanlışlıkla sözüne dön sen

Aklımızdasın, fikrimizdesin her gün sen

Bir gün artık hatırla bizi de sen

Bu hep karşı çıkma töreni terk et

Bu inatlaşma huyunu terk et

Kılıç indirdiğinde ona kalkan ol

Sövdüğünde ona dua eden ol

Dosttan şikâyet güzel olmaz ki

Söyle sevgiliye durmasın her gün sitem etsin

(Sa'dî-yî Şirazî, 1389 hş.: s. 568)

نبایستی هم اول مهر بستن

چو در دل داشتی پیمان شکستن

به ناز وصل پروردن یکی را

خطا کردی به تیغ هجر خستن

دگر بار از پری رویان جماش

نمی‌باید وفای عهد جستن

Sevmemek gerekirdi daha ilk baştan

Gönlüne koyunca sözünden dönmek

Vuslat nazıyla büyütüp beslediğin birini

Hata ettin yaralamakla ayrılık kılıcıyla sen

Artık büyücü yüzlü peri yüzlülerle

Beklememen gerekir sözlerinde durmalarını asla

(Sa' dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 565)

عهد کردیم که بی دوست به صحرا نرویم

بی تماشاگاه رویش به تماشا نرویم

دیگران با همه کس دست در آغوش کنند

ما که بر سفره خاصیم به یغما نرویم

نتوان رفت مگر در نظر یار عزیز

ور تحمل نکند زحمت ما تا نرویم

گر به خواری ز در خویش براند ما را

به امیدش بنشینیم و به درها نرویم

گر به شمشیر احبا تن ما پاره کنند
به تظلم به در خانه اعدا نرویم

به درشتی و جفا روی مگردان از ما
که به کشتن برویم از نظرت یا نرویم

Söz verdik dostsuz bağa bahçeye gitmeyeceğiz
Yüzünün hoş manzarası olmadan seyretmeğe gitmeyeceğiz

Uzatırlar başkaları heves ellerini herkese
Sevgi sofranda oturan bizler, uzatmayız ellerimizi kimselere

Değerli dostu görmeğe gidilir sadece
Gitmemiz ona bir zahmet verecekse ona da gitmeyiz

Aşağılayarak kovalasa da bizi kapısından
Umuduyla otururuz kapısında, başka kapılara gitmeyiz

Parça parça etseler de dostlar tenimizi
Şikâyete biz düşmanın kapısına gitmeyiz

Sertlikle, sitemle çevirme bizden yüzünü
Biz ölmeden gözlerinin önünden senin gitmeyiz
(Sa' dî-yi Şirazî, 1389 hş.: s. 557)

ای سروبالای سهی کز صورت حال آگهی
وز هر که در عالم بهی ما نیز هم بد نیستیم

گفتی به رنگ من گلی هرگز نبیند بلبل
آری نکو گفتی ولی ما نیز هم بد نیستیم

ای شاهد هر مجلسی و آرام جان هر کسی
گر دوستان داری بسی ما نیز هم بد نیستیم

گفتی که چون من در زمی دیگر نباشد آدمی
ای جان لطف و مردمی ما نیز هم بد نیستیم

گر گلشن خوش بو تویی ور بلبل خوشگو تویی
ور در جهان نیکو تویی ما نیز هم بد نیستیم

گویی چه شد کان سروین با ما نمی‌گوید سخن
گو بی‌وفایی پر مکن ما نیز هم بد نیستیم

Ey edalı endamlı sevgili! Halimizi bilirsin sen
Evrenin en güzelisin sen, biz de kötü değiliz

Benim rengimde bir gülü görmedi hiç bülbül dedin
Doğru güzel söyledin, ancak biz de kötü değiliz

Ey her meclisin güzeli, herkesin ruhunu dindiren
Çok dostların olsa da biz de kötü değiliz

Yok, benim gibisi başka yerlerde dedin
İnsanların canı olan sensin, biz de kötü değiliz

Koş kokulu gül bahçesi sen isen, şakıyan bülbül seni isen eğer
Dünyada güzel sen isen eğer biz de kötü değiliz

Kaynakça

- Halikî, Muhammed Berzger- Akdayî, Turec. (1390 hş.). *Şerh-i Ğazeliyyât-i Sa'dî* I-II., Tahran.
- Niyazkâr, Farah. (1390 hş.). *Şerh-i Ğazeliyyât-i Sa'dî*, Tahran.
- Rehber, Halîl Hatîb. (1389 hş.). *Divân-i Ğazeliyyât-i Ustâd-i Sohen Sa'dî-yi Şirazî* I-II., Tahran.
- Sa'dî-yi Şirazî. (1389 hş.). *Külliyât-i Sa'dî* (yay. Muhammed Alî-yi Furuĝî), Tahran.